

GEMEENTELIJK BIBLIOTHEEKWEZEN

Communicatie kan o.m. als kultuuroverdracht beschouwd worden. De redactie oordeelde het dan ook opportuun volgend werkstuk over het bibliotheekwezen, door de heer R. Billen in het kader van het practicum 2de kandidatuur communicatiewetenschap gemaakt, hier voor een deel af te drukken. De auteur wenst er echter de aandacht op te vestigen dat zijn tekst als een tussentijds rapport dat voor verbetering en aanvulling vatbaar is, dient gelezen te worden.

Snelle veranderingen in een maatschappij doen ook behoeften ontstaan op het vlak van de informatie en de dokumentatie. De verlengde schoolplicht, de evolutie van de wetenschappen, het vervolmaken in een beroep, het inwerken in nieuwe beroepen, de groeiende vrije tijd, het geheel van een modern cultuurbeleid, stimuleren de persoonlijke lectuur en de deelname aan publieke lektuurvoorzieningen.

Voldoende en degelijke bibliotheken zijn in dit verband een noodzaak. Op het colloquium "Openbare Bibliotheken en permanente opvoeding" (Namen, 24-29 oktober 1966), georganiseerd door de Raad van Europa werden hieromtrent volgende besluiten genomen.

- De begrippen permanente opvoeding en vrijetijdsbesteding zijn nauw verbonden met de werking en de verantwoordelijkheid van de openbare bibliotheken.
- De openbare bibliotheken hebben een belangrijke rol te vervullen op het gebied van de permanente opvoeding en van een verstandige vrijetijdsbesteding. Bovendien dragen de openbare bibliotheken bij tot de ontplooiing en het geluk van het individu, ten nutte van de gemeenschap.
- De openbare bibliotheken kunnen deze rol enkel spelen indien ze over een aangepaste uitrusting beschikken, die het hun mogelijk maakt de betrachtingen en de behoeften van de individuen en van de verschillende maatschappelijke groepen te voldoen.
- De openbare bibliotheken moeten instaan voor de verspreiding van de kennis, de opvoeding en de cultuur in al de bevolkingsgroepen, volgens hun kulturele, economische en sociale, kollektieve en individuele behoeften.
- De openbare bibliotheken moeten al de nodige middelen voor de verspreiding van de dokumentering en van ideeën aan de hand doen.

- Opdat dit op doeltreffende wijze zou kunnen geschieden moeten zij toegang geven tot aangepaste en encyclopedische verzamelingen van boeken en andere dokumenten, die de lezers de mogelijkheid moeten bieden iedere tak van kennis zonder beperking te bestuderen.

- Daarom moet de openbare bibliotheek ook in staat zijn andere opvoedende en kulturele activiteiten mogelijk te maken. Sommige bibliotheken kunnen als doeltreffende kulturele centra worden beschouwd, terwijl de andere nauw kunnen samenwerken met de kulturele instellingen.

- De opleiding van de bibliothekarissen moet de inwijding tot de permanente opvoeding en de actieve vrijetijdsbesteding omvatten.

- Het is noodzakelijk dat de bibliotheek over een voldoende aantal bevoegde personeelsleden beschikt en dat een nauwe samenwerking tot stand wordt gebracht tussen de bibliothekarissen en de personen die zich bezig houden met de opvoeding van de volwassenen en kinderen. Het is eveneens noodzakelijk dat de bibliothekarissen nauw samenwerken met de overheden die verantwoordelijk zijn voor de organisatie van kulturele activiteiten en van actieve vrijetijdsbesteding.

De huidige Belgische situatie doet sterk verouderd aan. De bibliotheekwet dateert van 17 oktober 1921. De verplichte bijdrage door de gemeente werd bij een Regentsbesluit van 1947 gebracht op 1,50 fr. per inwoner. Slechts weinige gemeenten overschrijden dit cijfer (1).

Er bestaan in Vlaanderen 1414 (1968) erkende afzonderlijke bibliotheken (openbare). In de meeste gevallen ontbreekt een sterke structuur. Hier en daar bestaat dit wel (Mechelen) en op andere plaatsen onderneemt men pogingen (Tienen). Initiatieven op dit vlak zouden kunnen gaan in de richting van kleinere wijkbibliotheken gegroepeerd rond een hoofdbibliotheek, plaatselijke bibliotheken samenwerkend met een gewetelijke en gemeentelijke bibliotheken samenwerken met centrale.

In vele gemeenten is een behoefte aan nieuwbouw. In vele gevallen is de behuizing immers slecht op ieder terrein. Ter gelegenheid van een verhuis zouden fusies kunnen worden doorgevoerd (b.v. tussen vrije en openbare bibliotheken onderling of met gemeentelijke).

---

(1) J. ALBRECHTS in "Modern Gemeentebestuur", "Het gemeentelijk Kultuurbeleid", A.C.W., Brussel, 1970.

In geval van oprichting van gemeentelijke bibliotheken (in 1968 werden 213 gemeentelijke instellingen op dit punt gesubsidieerd) komt het Rijk tussen voor 60 % in de bouwkosten. Er is geen staatstussenkomst voorzien voor het oprichten van vrije bibliotheken. Wat J. Albrechts in "Modern Gemeentebeleid" doet verwijzen naar de situatie met de scholenbouw (1).

Gespecialiseerde bibliotheken, met leeszaal, jeugdafdeling, tijdschriftenafdeling zijn op vele plaatsen welkom. Maar de wetgeving voorziet niet eens in een verplichte bijdrage vanwege de provincie (Brabant doet daarom niets).

A. Bibliotheek/Gemeente.

In verband met een herstructurering van het bibliotheekwezen werd door de Hoge Raad en de Dienst voor de Openbare Bibliotheken een ontwerp opgesteld waarin wat betreft plaatselijke bibliotheken o.a. het volgende blijkt in te zijn gesteld.

In elke gemeente van 3.000 inwoners en meer dient ten minste een part-time bibliotheek te worden ingericht. In gemeenten van 20.000 inwoners en meer dient een full-time bibliotheek verplicht te worden. Deze gemeentelijke bibliotheken zouden samenwerken met een gewestelijke bibliotheek. Deze gewestelijke bibliotheken zouden gevestigd worden in centra van streken met minstens 40.000 inwoners (2).

In verband met de gemeenten met 3.000 inwoners kan als voorbeeld verwezen worden naar gegevens uit de enquête van Het Nieuwsblad (De Standaard) in het korrespondentiegebied Tienen (3).

De gemeente Hoegaarden telt 4.922 inwoners en heeft een gemeentelijke bibliotheek die 4 uur per week geopend is. Bunsbeek (1929 inwoners) heeft een parochiale bibliotheek die 2 uur/week open is en St. Margriet-Houtem (865 inw.) heeft een parochiale "Lektuurpost" die 1 uur/week open is. Oplinter met 2115 inwoners heeft noch een parochiale noch een gemeentelijke bibliotheek, en Outgaarden (644 inw.) evenmin.

Volgens de bovenvermelde normen zou dit echter nog aanvaardbaar zijn, op voorwaarde dan dat er een grotere bibliotheek in de buurt blijft. In dit geval is dit Tienen, waar men echter pas sedert een paar jaar "echt" een bibliotheek heeft.

---

(1) J. ALBRECHTS, in "Modern Gemeentebeleid", "Het gemeentelijk Kultuurbeleid", A.C.W., Brussel, 1970.

(2) Welvaartskomitee Tienen, "Werkdocument, Openbare Bibliotheek Tienen", 1969.

(3) R.B. in "Het Nieuwsblad", "Landelijke Bibliotheken in de streek van Tienen nog lang niet aan reorganisatie toe", 20 nov. 1970.

In de eigen enquête zitten volgende gemeenten tussen de 3.000 en de 20.000 inwoners :

Haacht	5.000 inw.	heeft een 4 uur/week geopende bibliotheek
Diest	10.000 inw.	4 uur/week
Tessenderlo	12.000 inw.	10 uur/week
Overijse	15.000 inw.	4 uur/week
(Aarschot, 12.500 inw. heeft niet-gemeentelijke bibliotheken).		

Van de gemeenten boven de 20.000 inwoners zijn er :

Tienen, 24.000 inw. met een gewestelijke bibliotheek (in uitbouw), die 10 uur/week open is (niet tijdens het weekeinde).
 Mechelen, 65.000 inw. met een volledig uitgebouwde gewestelijke bibliotheek met 60 openingsuren/week.
 (Hasselt, 38.500 inw. heeft enkel niet-gemeentelijke bibliotheken).

B. Filialen en Uitleenposten.

In gemeenten (steden) met verschillende wijken of woonheden (gehuchten b.v.) dient in principe iedere eenheid een eigen bibliotheek te hebben. Dit kan door filialen uit te bouwen van een centrale bibliotheek. De oprichting hiervan kan gewoon gebeuren, maar ook door het overnemen door de gemeente van bestaande kleine bibs van parochies of verenigingen. Verder kan de openbare bibliotheek samenwerken met de industrie, scholen, verenigingen e.d.

De industrie kan schenkingen van gespecialiseerde werken op zich nemen, terwijl omgekeerd kan worden gezorgd voor uitleenposten in fabrieken en kantoren. Dit laatste geldt ook voor scholen en verenigingen voor wie het uitbouwen van een volwaardige eigen bibliotheek steeds een financieel zware inspanning betekent.

De taak van een filiaal en een uitleenpost zou vooral liggen op het gebied van de ontspanningslektuur. Voor andere werken kan de lezer naar een centrale bibliotheek of kan hij het gewenste werk laten overbrengen naar het filiaal of de uitleenpost. Tienen heeft 2 filialen en geen uitleenposten. Mechelen heeft 13 filialen en 5 uitleenposten.

C. Gemeentelijke Subsidies.

Deze subsidies zijn de belangrijkste (naast die van de provincie en de staat, en naast schenkingen). Het hangt af van de gemeente hoeveel er per inwoner wordt besteed aan het bibliotheekwezen. Er bestaat een minimum van 1,5 fr. per inwoner. De meeste gemeenten overschrijden dit minimum niet.

Deze subsidies hebben uiteraard een weerslag op de werking van de bibliotheek. Er kan echter worden opgemerkt dat voor een gewestelijke bibliotheek die in een centrumgemeente is gevestigd, het onrechtvaardig is dat de uitbouw van deze gewestelijke bibliotheek in hoofdzaak slechts wordt gedragen door die ene gemeente.

Enkele voorbeelden van subsidies aan openbare bibliotheken.

Gemeenten	1967- (1)	1971- (2)
Mechelen	100 fr./inwoner	261 fr./inwoner
Aalst	68 fr.	(niet aangeschreven)
Antwerpen	52 fr.	"
Ekeren	50 fr.	"
Lanklaar	42 fr.	"
Ronse	41 fr.	"
Kortrijk	40 fr.	"
Leuven	40 fr.	(te laat gereageerd)
Dilsen	34 fr.	(niet aangeschreven)
Brugge	34 fr.	"
Schoten	33 fr.	"
Kermt	32 fr.	"
Tessenderlo	(niet opgenomen)	4 fr.
Tienen	"	1,50 fr.
Overijse	"	1,50 fr.
Diest	"	1,50 fr.
Haacht	"	1,50 fr.

D. Boekenbezit.

Bij het door de bibliotheken opgegeven boekenbezit kunnen heel wat verouderde werken zitten (bv. qua spelling). Voor Tienen staat men voor het "merkwaardig" feit dat meer dan 60 % van de boeken in het Frans zijn. Het merendeel hiervan berust echter in het bewaarfonds.

De tijdschriften zijn van groot belang om de laatste gegevens omtrent een onderwerp te kunnen recupereren. Tessenderlo, Tienen en Mechelen blijken een nogal ruim aantal tijdschriften te bezitten. Overijse heeft er geen. Mechelen heeft een afzonderlijke jeugdbibliotheek.

---

(1) Welvaatskomitee - Tienen.

(2) Eigen enquête.

Met de term referentiewerk wordt bedoeld wat er in de leeszaal ter konsultatie ligt. In de ene bibliotheek zullen hier al wat meer werken bijgerekend worden dan in andere. Tienen en Mechelen blijken over heel wat leeszaalmateriaal te beschikken.

Het Welvaartskomitee-Tienen heeft voor deze stad uitgcijferd dat er een behoefte bestaat aan 41.000 boeken (1969).

(Tevens werd uitgemaakt dat in 1969 er slechts 8.000 van de toen 23.000 beschikbare boeken nog bruikbaar waren).

Om deze behoefte te bepalen ging men uit van het bevolkingsaantal van de stad en van een gestelde behoefte van 1,8 boeken per inwoner (voor een stedelijke bibliotheek).

(Voor een gewestelijke bibliotheek ligt het bevolkingscijfer anders en ook de behoeften worden ander bepaald, nl. 0,5 boeken/inwoner).

Aan de hand van dezelfde criteria komen we in de eigen enquête tot de volgende gegevens :

Behoefte : 1,8 boeken/inwoner.
(1971)

Gemeente	Inwoners	Behoefte	Beschikbaar	Proportie
Haacht	4.430	7.974	8.000	1
Diest	10.000	18.000	8.565	0,45
Tessenderlo	12.000	21.600	13.700	0,63
Overijse	16.241	29.234	4.517	0,15
Tienen	24.74	43.531	28.700	0,66
Mechelen	65.000	117.000	270.397	2,3
Leuven	33.189	59.730	69.615	1,2

E. Publiek.

Het lezerspubliek hangt af van vele factoren, in de eerste plaats van de kwaliteit van de bibliotheek, vooral van het boekenbezit. Verder echter bevordert bv. het feit dat de bibliotheek in een schoolgebouw is ondergebracht het aandeel van de jongeren in het publiek (Haacht).

Het aantal openingsuren en de spreiding ervan verschilt naar gelang men te doen heeft met huisvrouwen ('s morgens, 's namiddags), gepensioneerden (idem), jongeren (na de schooltijd,

weekeinde en vakantieperiodes), pendelaars (op weg naar huis), andere werknemers ('s avonds en weekeinde) enz.

De algemene uitrusting van de bibliotheek en natuurlijk ook automatisch het feit of het al dan niet een gewestelijke bibliotheek is, bepaalt de aantrekking op personen uit omliggende gemeenten. Mechelen heeft een zeer ruim bezorgingsgebied, ook al door de interbibliothekaire uitleendienst.

Nota :

Leuven	:	66 %	komt van buiten de stad
Haacht	:	18 %	"
Diest	:	10 %	"
Tessenderlo	:	9 %	"
Overijse	:	0 %	"
Tienen	:	9 %	"

F. Algemene uitrusting.

Het onderbrengen van een bibliotheek in een afzonderlijk gebouw is geen algemene noodzaak. Wel moet een voldoende grote en overzichtelijke ruimte beschikbaar zijn, waar met open rekken kan worden gewerkt. De catalogussen worden blijkbaar aangepast aan de noodzakelijkheden (naargelang de bibliotheek zich uitbreidt worden aanpassingen doorgevoerd).

Wat het meubilair betreft dient vermeld dat de staat voor 50 % tussenkomt wanneer het gaat om het inrichten van nieuwe "afdelingen" (jeugdbibliotheek, leeszaal, diskoteek....).

G. Personeel.

Het aantal personeelsleden wordt berekend volgens het aantal lezers en het aantal openingsuren. Een basiskorps zou kunnen bestaan uit een hoofdbibliothecaris, een aantal hulpbibliothecarissen (naargelang het geval), eventueel een jeugdbibliothecaris, personen voor het onderhoud. Verder komen er boekbinders en magazijnmeesters bij. (Voor boekbinden wordt dikwijls op beschermde werkplaatsen voor gehandicapten beroep gedaan : Tienen, Mechelen).
Mechelen heeft 32 personeelsleden, Tienen 6, Tessenderlo 5, Overijse 5, Diest en Haacht 2.

H. Eindbemerking.

Het bibliotheekpubliek is blijkbaar dermate klein dat er voor een politicus weinig spektakulairs te verwachten valt van een (lichte) verhoging van de financiële inspanningen op dit terrein. Nochtans worden er opmerkelijke resultaten geboekt in die gemeenten waar gedurende enkele opeenvolgende jaren wat dieper de zak wordt ingegaan.

Er ontbreekt echter ook een tussenkomst van een interkommunaal orgaan voor die bibliotheken die buiten de gemeentelijke grenzen zijn gegroeid. Het is niet eens waarschijnlijk dat onmiddellijk een zulkdanige bevoegdheid aan de federaties zal worden gegeven.

De bibliotheek als alleenstaande instelling is weinig interessant voor het publiek en de beheerders (politici onrechtstreeks). Bibliotheken worden ook uitgebreid met discotheken, filmotheken, mediatheken, ... (iets wat hier werd buiten beschouwing gelaten).

Ook kunnen de bibliotheken zelf worden geïntegreerd in het geheel der kulturele infrastrukturen (kultuurcentra, met verder het theater, tentoonstelling, musuem, e.d.).

De aantrekking op het publiek moet in deze gevallen optimaal zijn, indien de openingsuren voldoende en aangepast zijn. Terzelfvertijd is een full-time bibliothekaris nuttig. Deze kan terzelfvertijd andere functies vervullen in het complex (archivaris....).

De talrijke kleine gemeentelijke en private openbare bibliotheken (niet in deze enquête) zijn op zichzelf nog minder leefbaar. Ze zijn in alle omstandigheden onefficient, tenzij op interkommunaal vlak aan uitbouw wordt gedaan. Alleen echter al de idee brengt part-time "bibliothekarisjes" aan het schrikken.

Op dit terrein mag men echter in de komende jaren een verdere mentaliteitsaanpassing verwachten, omdat ook op andere terreinen dan dat der bibliotheken voor samenwerking geageerd wordt.

R. Billen.
